

Received 10.03.2026 | Accepted 24.03.2026 | Published 30.03.2026

Licensed (C) by Creative Commons Attribution International License 4.0 (CC BY-NC-SA)

УДК 355.01:355.23(477)

DOI: 10.63978/3083-6476.2026.1.4.04

Коваль Володимир Валерійович

кандидат військових наук,
старший науковий співробітник
Громадська організація “Центр воєнної
стратегії і технологій”
Київ, Україна
e-mail: vladimerkoval69@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6209-6779

Семененко Олег Михайлович

доктор військових наук, професор
заступник начальника Центрального
науково-дослідного інституту
Збройних Сил України з наукової роботи
Центральний науково-дослідний інститут
Збройних Сил України
Київ, Україна
e-mail: aosemenenko@ukr.net
ORCID: 0000-0001-6477-3414

МОБІЛІЗАЦІЙНА СТІЙКІСТЬ УКРАЇНИ У ВІЙНІ НА ВИСНАЖЕННЯ: ВИКЛИКИ, ЗАГРОЗИ, НАСЛІДКИ

***Анотація.** Мета дослідження – комплексний аналіз мобілізаційної стійкості України в умовах позиційної війни на виснаження, визначення ключових викликів, загроз і наслідків у горизонті 2026–2030 рр. та розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо реформування системи комплектування Збройних Сил України. У статті застосовано методи системного аналізу, порівняльного аналізу мобілізаційних потенціалів, статистичного моделювання динаміки бойових і небойових втрат, а також метод сценарного прогнозування за часовими горизонтами. Основні результати дослідження: встановлено, що понад дві третини бойових втрат завдаються через систему виявлення та ураження (“кілнет”), а не в ході безпосереднього бойового контакту; виявлено наростаючу асиметрію мобілізаційних потенціалів України та Росії, зумовлену демографічними втратами, міграцією та обмеженнями призовного ресурсу; розроблено п’ятиваріантну систему гнучких строкових контрактів на основі принципу зворотної залежності між рівнем ризику, тривалістю служби та обсягом соціально-фінансового пакету; побудовано матрицю викликів, загроз і наслідків за трьома часовими горизонтами (2026–2027, 2028–2029, 2029–2030 рр.). Узагальнені висновки: стратегічним пріоритетом для збереження мобілізаційної стійкості є не нарощування мобілізаційного потоку, а системне зниження бойових і небойових втрат шляхом досягнення переваги у “кілнеті”, масштабного розгортання антидронові оборони та впровадження стандартизованих операційних процедур. Паралельно критично важливим є перехід від примусової мобілізації до добровільної контрактної служби з правом вибору. Запропонований комплекс заходів здатний суттєво підвищити мобілізаційну стійкість держави та забезпечити достатній людський потенціал для ведення тривалої оборони.*

***Ключові слова:** мобілізаційна стійкість, війна на виснаження, бойові втрати, кілнет, антидроніва оборона, стандартні операційні процедури, система гнучких контрактів, право вибору, ротація, демографічна криза, психологічна стійкість.*

Volodymyr Koval*PhD in Military Science,**Senior Researcher**Non-Governmental Organization**“Center for Military Strategy and Technologies”**Kyiv, Ukraine**e-mail: vladimerkoval69@gmail.com**ORCID: 0000-0002-6209-6779***Oleh Semenenko***Doctor of Military Sciences,**Professor Deputy Head of the Central**Scientific Research**Institute of the Armed Forces of Ukraine
for Scientific Work**Kyiv, Ukraine**e-mail: aosemenenko@ukr.net**ORCID: 0000-0001-6477-3414*

UKRAINE’S MOBILIZATION RESILIENCE IN THE WAR OF ATTRITION: CHALLENGES, THREATS, CONSEQUENCES

Abstract. *The article investigates Ukraine’s mobilization resilience under conditions of protracted positional warfare of attrition. The subject of the study is the system of manning the Armed Forces of Ukraine (AFU) and the factors determining its long-term sustainability in the 2026–2030 planning horizon. The topic addresses one of the most acute strategic challenges of the current conflict: how to maintain combat effectiveness when demographic resources are shrinking and battle losses are escalating. The purpose of the research is to conduct a comprehensive analysis of mobilization resilience challenges, threats, and consequences, and to develop evidence-based recommendations for reforming the AFU recruitment system. The methodology combines systemic analysis, comparative assessment of mobilization potentials of Ukraine and Russia, statistical modelling of combat and non-combat casualty dynamics, and scenario-based forecasting across three time horizons. The study draws on data from the Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine, open-source casualty analysis, and international defence policy research. The main results of the research are as follows. It is established that over two thirds of combat casualties are inflicted not in direct close combat but through the integrated detection-and-strike network (“kill-net”), with kamikaze drones accounting for the largest share, followed by artillery and guided aerial bombs. A growing asymmetry in mobilization potential between Ukraine and Russia is identified, driven by demographic losses, large-scale emigration, and health-related limitations of the draft-eligible population. A five-option system of flexible fixed-term service contracts is developed, based on the inverse-proportionality principle: the higher the combat risk accepted, the shorter the contract term and the larger the financial and social benefits package; the lower the risk, the longer the service period with a reduced package. This approach transforms mobilization from coercion to informed civic choice. A matrix of challenges, threats, and consequences across three time horizons (2026–2027, 2028–2029, 2029–2030) is constructed, demonstrating an escalating pattern from managerial and operational challenges in the near term to structural demographic and resource crises by 2030. Key conclusions: the strategic priority for preserving mobilization resilience is not increasing the mobilization flow but systematically reducing combat and non-combat losses through kill-net dominance, large-scale anti-drone defence, and standardized operational procedures. The proposed flexible contract system, combined with targeted recruitment reform and transparent accountability mechanisms, can significantly improve public trust in the military institution and increase voluntary enlistment. Potential areas of application include legislative reform of military service law, development of AFU manning strategy documents, and informing allied nations’ advisory frameworks for Ukraine.*

Keywords: *mobilization resilience, war of attrition, combat casualties, kill-net, anti-drone defense, SOP, flexible contract system, right to choose, rotation, demographic crisis, psychological resilience.*

JEL Classification: H56, J24, O21, F51

Вступ

Російсько-українська війна увійшла у якісно нову фазу затяжного протистояння на виснаження. Вона дедалі менше визначається маневрами великих угруповань і дедалі більше – здатністю сторін утримувати фронт, постійно поповнювати втрати та зберігати боєздатність підрозділів. Масове застосування безпілотних систем, розвідувально-ударних комплексів і керованих авіабомб перетворило піхотинця на найціннішу і водночас найвразливішу ланку бойового потенціалу.

В умовах прозорого поля бою питання мобілізації не може розглядатися ізольовано від питання втрат. Ключова теза цього дослідження полягає в тому, що для України головним завданням є не лише залучення нових людей до лав ЗС України, а насамперед системне зниження бойових і небойових втрат. Саме зменшення втрат дозволяє стабілізувати мобілізаційне навантаження, зберегти якісну основу сил оборони України та уникнути демографічного виснаження держави. Паралельно критично важливим є переформатування самої системи комплектування шляхом переходу від примусової мобілізації до добровільної контрактної служби з чітким правом вибору для громадян.

Огляд літератури

Проблема мобілізаційної стійкості в умовах затяжного конфлікту є предметом активних досліджень як у вітчизняній, так і у зарубіжній науці. Семененко О.М., Коваль В.В., Царинник В.В. та співавтори (2024) розробили концепцію системи гнучких строкових контрактів, що передбачає право вибору формату служби за принципом зворотної залежності між рівнем ризику, тривалістю контракту та обсягом соціально-фінансового пакету [1]. Цей підхід є принципово відмінним від традиційної примусової мобілізації і спрямований на формування позитивного іміджу військової служби.

CSIS (2025) підкреслює, що здатність сторін підтримувати мобілізаційний потенціал є визначальним фактором у війні на виснаження [4]. Дослідження КМІС у рамках проекту “MOBILISE” виявили, що непрозорість мобілізаційних процесів і невизначеність щодо тривалості та умов служби є головними чинниками, які стримують добровільний вступ до лав ЗС України. Це підтверджує центральну гіпотезу про необхідність системного реформування підходів до комплектування.

Павловський О.В. (2023) та Череп В.Л. (2023) у своїх дослідженнях встановили, що зниження якості мобілізаційного ресурсу є більшою загрозою, ніж його кількісна нестача. Цей висновок є особливо важливим у контексті обмежень демографічного потенціалу України [6; 8].

Мета та завдання статті

Мета дослідження. Метою статті є комплексний аналіз мобілізаційної стійкості України в умовах позиційної війни на виснаження, визначення ключових викликів, загроз і наслідків за горизонтами 2026–2030 рр., обґрунтування системи гнучких контрактних форм служби як інструменту підвищення ефективності комплектування та розробка практичних рекомендацій.

Методи

Дослідження ґрунтується на комплексному застосуванні таких методів. Метод системного аналізу використовувався для розгляду мобілізаційної стійкості як багатовимірної системи, що охоплює демографічні, соціальні, технологічні та інституційні компоненти. Порівняльний аналіз застосовувався для зіставлення мобілізаційних потенціалів України та Росії у динаміці за прогностичними горизонтами 2026–2030 рр., що дозволило виявити наростаючу асиметрію та визначити критичні точки вразливості.

Методи статистичного моделювання та індексного аналізу використовувались для оцінки динаміки співвідношення бойових втрат і мобілізаційного поповнення, а також для побудови прогнозу зниження відносного рівня втрат при послідовному впровадженні технологічних і тактичних заходів. Структурний аналіз бойових втрат за видами ураження базується на даних Центрального науково-дослідного інституту Збройних Сил України та результатах моніторингу бойових дій. Метод сценарного прогнозування застосовувався при побудові матриці викликів, загроз і наслідків для трьох часових горизонтів; кожен сценарій відображає взаємозалежність демографічних, ресурсних і безпекових тенденцій. Нормативно-правовий аналіз забезпечив вивчення чинного законодавства у сфері мобілізації та військової служби. Узагальнення результатів наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних учених дозволило встановити ступінь наукової розробленості проблеми та обґрунтувати авторські підходи до реформування системи комплектування.

Результати

Сучасне поле бою характеризується тотальним розвідувальним покриттям. Масове застосування БПЛА сформувало якісно нове вогневе середовище, де зникають “мертві зони”, а час між виявленням цілі та її ураженням скорочується до хвилин або секунд. Поле бою стало “прозорим”: будь-яке пересування, скупчення, ротація чи евакуація фіксується в реальному часі й уражається практично миттєво. За цих умов класичні підходи, засновані на масуванні піхоти або бронетехніки, ведуть до неприйнятних втрат. Росія, попри значні бойові втрати, зберігає суттєвий мобілізаційний потенціал і здатна компенсувати їх кількісно. Для України ситуація принципово інша: скорочення населення, масова міграція та дефіцит працездатного населення різко обмежують простір для тривалої мобілізації.

Наведена нижче динаміка (рис. 1) відображає індексований тренд співвідношення бойових втрат і мобілізаційного поповнення протягом 2024–2025 рр. Зростання індексу втрат випереджає зростання індексу поповнення, що свідчить про наростаючий дефіцит мобілізаційного балансу.

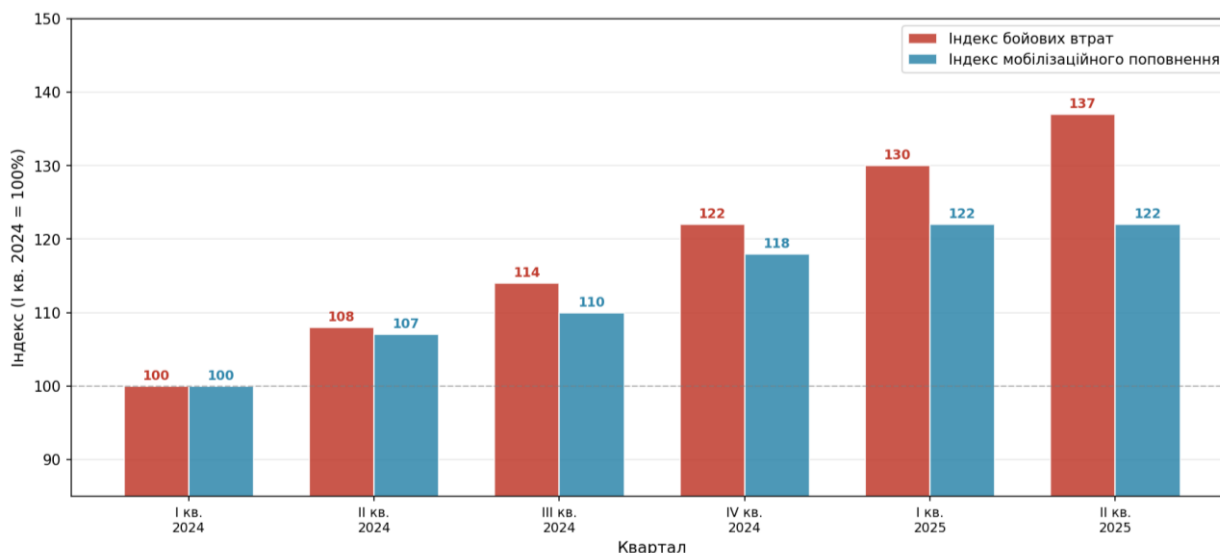

Рис. 1. Динаміка індексів бойових втрат і мобілізаційного поповнення ЗС України (I кв. 2024 = 100%) (оцінка авторів)

Одним із ключових результатів наукових досліджень ЦНД ЗС України є встановлення нової структури бойових втрат. Понад дві третини всіх бойових втрат завдаються не під час безпосереднього контакту з противником, а через ефективно вибудовану мережу виявлення й ураження – “kill net”. Найбільшу частку становлять дрони-камікадзе (близько двох п’ятих), далі йдуть артилерія (близько третини) та керовані

авіабомби (близько п'ятої частини) (рис. 2). Лише незначна частка втрат пов'язана з ближнім боєм і мінно-вибуховим ураженням.

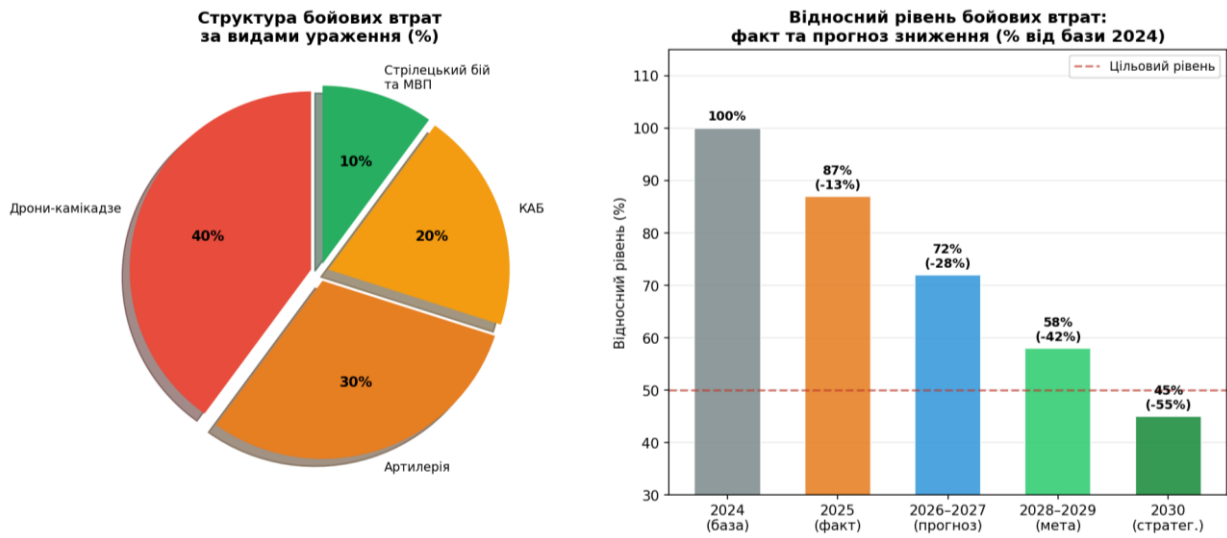

Рис. 2. Структура бойових втрат ЗС України за видами ураження та прогноз динаміки їх зниження (оцінка авторів)

Концепція “кілнету” передбачає побудову інтегрованої мережі сенсорів і засобів ураження на всіх тактичних рівнях. Штатне насичення підрозділів операторами БПЛА та ударними дронами є базовою умовою досягнення переваги над противником і зниження власних втрат. При цьому, як свідчить прогноз (рис. 2, права частина), послідовне впровадження технологічних і тактичних заходів здатне забезпечити зниження відносного рівня втрат більш ніж удвічі порівняно з базовим показником.

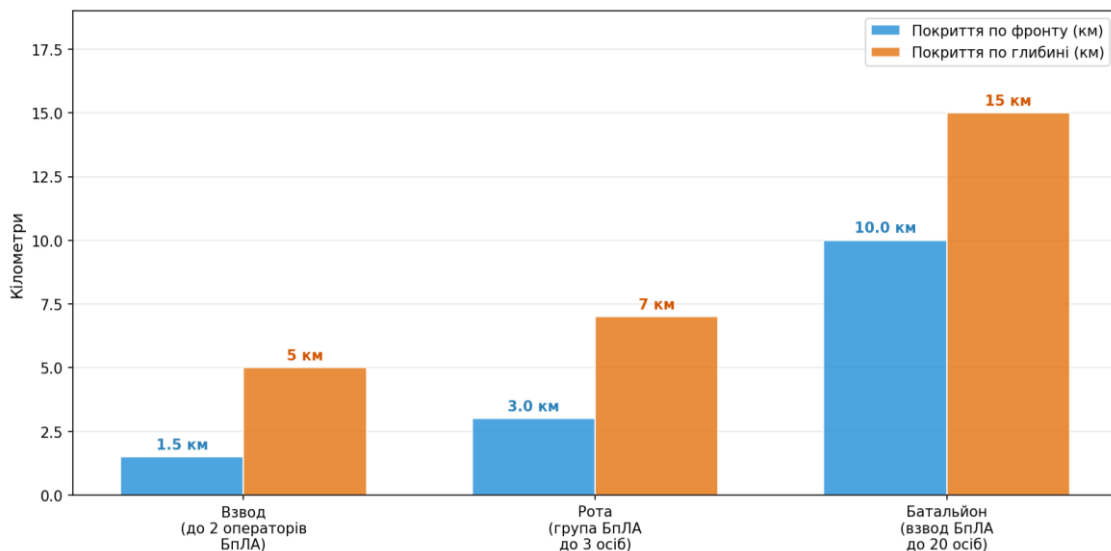

Рис. 3. Тактичне покриття системи “кілнету” за рівнями організаційно-штатної структури ЗС України

Порівняльний аналіз мобілізаційного потенціалу України та росії за прогнозними горизонтами виявляє суттєву та зростаючу асиметрію. Реальний (а не лише формальний) мобілізаційний ресурс України формується під впливом демографічних втрат, міграції та стану здоров'я призовного контингенту. Значна частина потенційного ресурсу залишається недоступною через бронювання, стан здоров'я та перебування за кордоном.

Як свідчить рис. 4, пропорційна перевага мобілізаційного ресурсу рф наростає в динаміці. Це підкреслює, що для України ефективність використання наявного ресурсу, а не його кількість, є єдиним шляхом до стратегічної стійкості.

Саме тому реформування системи комплектування з упором на добровільність, прозорість і право вибору є критично необхідним.

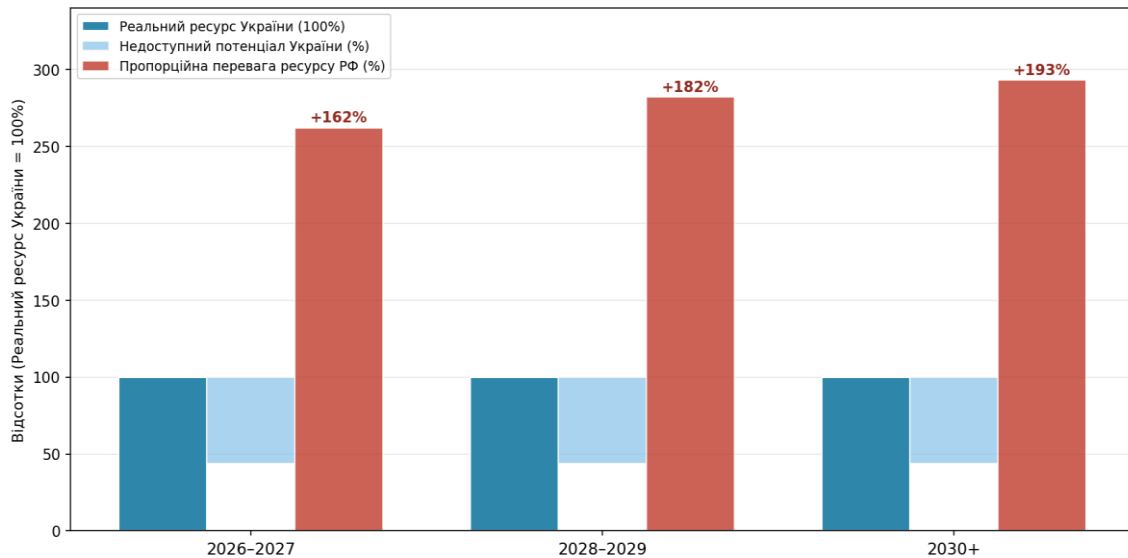

Рис. 4. Порівняльний баланс мобілізаційного ресурсу: відносна перевага рф та втрати потенціалу України (% до реального ресурсу України)

Окремою загрозою для мобілізаційної стійкості є небойові та поведінкові втрати, а саме самовільне залишення частин (СЗЧ), дезертирство, психологічні зриви. Дослідження свідчать, що ці явища є наслідком поєднання кількох чинників: по-перше, непрозорості мобілізаційних процесів та невизначеності щодо тривалості й умов служби; по-друге, відсутності чіткого права вибору формату служби; по-третє, несправедливого розподілу тягаря між різними категоріями громадян.

Зниження бойових втрат автоматично зменшує і поведінкові втрати. Коли воїн бачить, що ризик загибелі зменшується завдяки тактиці та організації, зростає довіра до командування і готовність залишатися в строю.

Крім того, запровадження прозорої системи строкових контрактів, де кожен громадянин заздалегідь знає умови, тривалість та обсяг соціальних гарантій, здатне суттєво знизити рівень ухилення від служби та поведінкових втрат.

Однією з найбільш перспективних реформ системи комплектування є запровадження варіативної системи строкових контрактів, яка надає кожному громадянину право обрати форму військової служби відповідно до власної готовності, стану здоров'я та сімейних обставин. Центральний принцип такої системи: чим більше ризикує військовослужбовець, тим коротший термін контракту, але тим вищий фінансовий та соціальний пакет для нього і його родини, і навпаки, плюс – до навпаки додається повна заборона будь-яких банківських розрахунків.

Така система вирішує кілька ключових проблем одночасно: знижує соціальну напругу, підвищує мотивацію, забезпечує прозорість мобілізаційних процесів і формує позитивний імідж військової служби в суспільстві. Громадяни, які обирають більш ризиковані варіанти контрактів, отримують максимальний соціальний і фінансовий захист; ті, хто обирає мінімальний ризик, служать довше, але з меншим пакетом пільг, тобто обидва варіанти є значно привабливішими за наслідки ухилення від служби.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика варіантів строкових контрактів (якісна оцінка)

Варіант контракту	Термін (роки)	Зона служби	Рівень ризику	Фін. привабливість	Соціальний пакет
Варіант 1	1	1-а лінія зіткнення	Максимальний	Максимальна	Максимальний
Варіант 2	3	1-а лінія зіткнення	Високий	Висока	Розширений
Варіант 3	4	2-а лінія / тил	Середній	Середня	Базовий+
Варіант 4	5	2-а лінія / тил	Обмежений	Базова	Базовий
Варіант 5	7	Не бойові частини	Мінімальний	Мінімальна	Мінімальний

Варіант 1 розраховано на тих, хто має бойовий досвід (статус учасника бойових дій) та готовий до проходження служби безпосередньо на лінії бойового зіткнення. Ці військовослужбовці мають право самостійно вибрати частину для проходження служби та направляються до неї за прямою військово-обліковою спеціальністю без додаткової підготовки. Протягом перших дев'яти десятих терміну контракту вони беруть участь у бойових діях із ротацією всередині підрозділу, після чого їм гарантується відпустка та ВЛК перед звільненням. Такий варіант є найбільш фінансово та соціально привабливим.

Варіант 2 орієнтований на громадян, які не перебувають на обліку або тільки вступають на службу, включаючи жінок і призовників. Після підготовки в навчальних центрах (в тому числі на базах країн-членів НАТО) вони проходять службу на 1-й лінії бойового зіткнення з гарантованою ротацією, відпусткою та продовженням у ППД. Такий контракт забезпечує розширений соціальний пакет і може бути продовжений або трансформований в інший варіант.

Варіанти 3 і 4 передбачають службу переважно у районах другої лінії або у тилкових частинах з виконанням бойових і спеціальних завдань у встановлені цикли. Вони розраховані на тих, хто готовий до служби, але має застереження щодо безпосереднього перебування на лінії зіткнення. Термін служби за цими варіантами триваліший, фінансові умови є базовими, соціальний захист – достатній.

Варіант 5 призначений для тих, хто обирає мінімальний ризик: служба в небойових частинах протягом семи років. Попри найдовший термін і мінімальний соціальний пакет, цей варіант все одно є значно привабливішим за наслідки ухилення, а саме: штрафи, блокування рахунків, відсутність можливості виїзду за кордон та будь-яких соціальних гарантій для себе особисто та своєї сім'ї.

Як ілюструє рис. 5, кожен варіант контракту являє собою цілісний, збалансований профіль: варіанти з вищим ризиком дають максимальну фінансову привабливість і соціальний пакет при мінімальній тривалості, тоді як варіанти з мінімальним ризиком вимагають найтривалішої служби при менших фінансових умовах. Право вибору залишається за громадянином.

Ефективність цієї системи посилюється через механізм “blackline” – прозоро визначені негативні наслідки для тих, хто ухиляється від виконання військового обов'язку: адміністративні штрафи, виконавче провадження, блокування банківських рахунків, заборона виїзду за кордон та відсутність будь-яких соціальних гарантій з боку держави. Таким чином, система створює реальну альтернативу: кожен громадянин обирає не між “служити” і “не служити”, а між різними форматами виконання конституційного обов'язку.

Важливим доповненням до системи є персоналізований підхід до рекрутингу: відмова від практики “випадкових затримань” і перехід до адресних викликів через електронну систему “Резерв+” з фіксацією доставки повісток. Лише в разі ігнорування повістки відкривається кримінальне провадження. Розшук і затримання ухилянтів має бути компетенцією поліції, а не ЗС України.

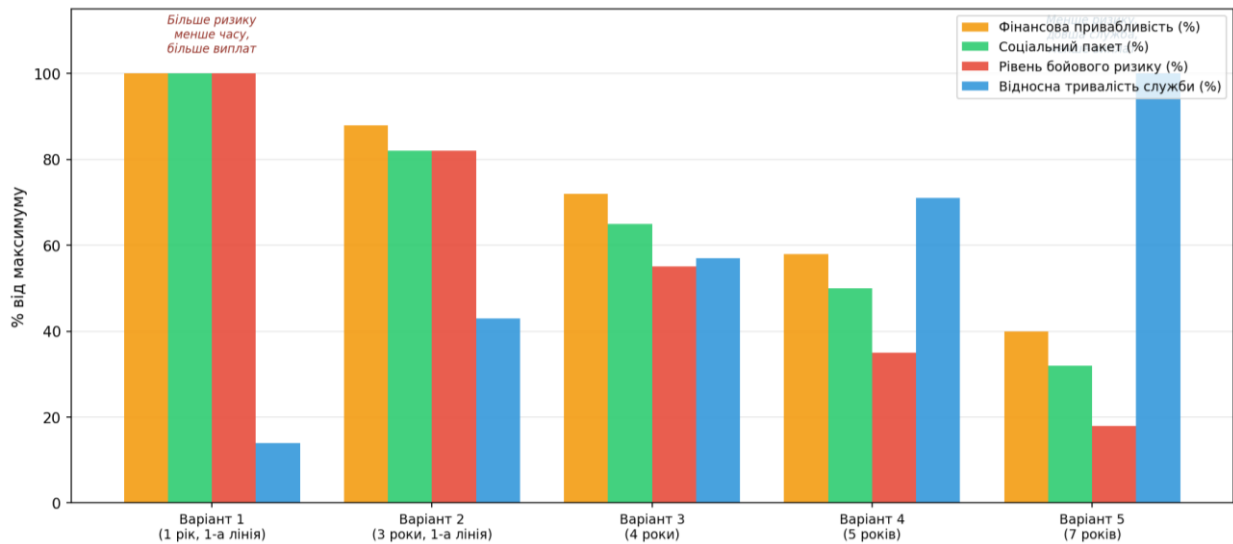

Рис. 5. Порівняльний профіль варіантів строкових контрактів (у % від максимального значення за критерієм)

На основі аналізу поточного стану мобілізаційної системи, демографічних тенденцій та бойового досвіду ЗС України складено зведену аналітичну матрицю ключових викликів, загроз і наслідків у горизонті до 2030 р. (табл. 2).

Таблиця 2

Матриця викликів, загроз і наслідків за часовими горизонтами

Часовий горизонт	Виклики	Загрози	Наслідки
2026–2027	Зростання частки небойових і поведінкових втрат (СЗЧ, дезертирство) Нестача підготовлених командирів тактичної ланки Вичерпання легкодоступного мобілізаційного ресурсу	Деградація бойової ефективності внаслідок низькоякісного поповнення Соціальна напруга через несправедливість тягаря мобілізації Ескалація через зниження кількісного паритету з РФ	Підвищення навантаження на кожного бійця – зростання втомленості і ПТСР Зниження довіри суспільства до ЗС України та інституцій Загроза локальних проривів фронту через нестачу резервів
2028–2029	Демографічна криза: скорочення осіб призовного віку Масштабна конкуренція між армією та ОПК за людський ресурс Адаптація РФ до технологічних засобів ЗС України	Виснаження навченого кадрового ядра ЗС України Порушення логістики і ротаций через брак кваліфікованих тилових підрозділів Зростання психологічних і поведінкових втрат у позиційній фазі	Можлива примусова демобілізація через медичні стандарти Критична залежність від партнерів у питаннях озброєнь і фінансування Ризик внутрішньополітичної нестабільності та кризи легітимності
2029–2030	Глибока демографічна депресія: призовний резерв скорочується критично Перехід до повністю контрактної армії за недостатнього фінансування Збереження мотивації у довготривалій фазі конфлікту	Структурний дефіцит особового складу без відновлення демографічного потенціалу Ризик “розмивання” стратегічної культури та тиск на переговори Можлива зупинка ротацийного циклу через брак підготовлених резервів	Довгострокова демографічна та соціальна травма суспільства Ймовірне зниження обороноздатності без інституційної реформи ЗС України Потреба у кардинальній реструктуризації системи комплектування

Наведена матриця демонструє, що проблеми мобілізаційної стійкості мають виражений часовий характер ескалації. Якщо у 2026–2027 рр. переважно йдеться про управлінські виклики, то з 2028–2029 рр. на перший план виходять структурні демографічні та ресурсні загрози. До 2030 р. без системних реформ Україна може зіткнутися з критичним дефіцитом людського потенціалу для ведення оборони.

Сформуємо основні рекомендації щодо зміцнення мобілізаційної стійкості в сучасних умовах у разі продовження війни.

1. Запровадження системи гнучких строкових контрактів

Законодавчо закріпити варіативну систему строкових контрактів з правом вибору зони служби та тривалості. Ввести механізм авансових виплат для контрактів з підвищеним ризиком: право на отримання авансу грошового забезпечення виникає після отримання бойового розпорядження на виконання завдань на лінії безпосереднього зіткнення. Для контрактів типу “мінімальний ризик” передбачити довший термін, але гарантований соціальний мінімум. Перед закінченням контракту надавати право переходу на будь-який інший варіант.

Паралельно сформувати чіткий перелік негативних наслідків для ухильців: адміністративна відповідальність, виконавче провадження, блокування рахунків, відсутність права на виїзд за кордон та соціальних гарантій від держави. Ці заходи мають бути не каральними, а мотивуючими, тобто завжди менш вигідними, ніж будь-який з варіантів контракту.

2. Технологічне і тактичне зниження бойових втрат

Пріоритетне штатне насичення піхотних підрозділів (взвод–рота–батальйон) операторами БпЛА та безпілотними ударними комплексами. Введення до штату батальйону групи вогневого ураження і перспективного взводу наземних роботизованих комплексів (НРК). Уніфікація класів БпЛА, нормування витрат дронів як боєприпасів. Розвиток дронів-перехоплювачів і пріоритетне знищення операторів БпЛА противника.

3. Антидронова оборона і пасивний захист

Масове впровадження детекторів дронів і акустичних засобів виявлення на позиціях. Обов’язкове обладнання перекритих ходів сполучення, “лисячих нір”, укриттів і протидронових сіток. Жорстка дисципліна радіообміну та обмеження використання смартфонів у зоні бойових дій.

4. Стандартизовані операційні процедури (СОП) і підготовка

Розробка і впровадження єдиних СОП для дій у “прозорому бою”. Збільшення тривалості підготовки мобілізованих, система менторства для молодих командирів, масове навчання тактичної медицини. Регулярні тренування з імітацією дронівих і артилерійських ударів.

5. Реформа мобілізаційного обліку та бронювання

Перехід від “випадкових затримань” до персоналізованого виклику через систему “Резерв+” з фіксацією доставки. Аудит і перегляд критеріїв бронювання, введення “позиційного бронювання”: бронювати лише критичні посади, а не штати підприємств. Заміщення броньованих посад жінками, особами з обмеженою придатністю та пенсіонерами. Прозорий перелік підприємств із правом бронювання в публічному доступі.

6. Мотивація, утримання кадрів та морально-психологічна стійкість

Диференційоване грошове забезпечення залежно від рівня ризику, прозорі ротаційні цикли з визначеними строками, розширення житлових програм і освіти дітей військовослужбовців. Щомісячні відкриті брифінги командування з поясненням логіки рішень і поточних викликів. Багаторівнева система психологічної підтримки з обов’язковим скринінгом ПТСР. Інституалізація взаємодії “громада–військо” – публічні звіти ТЦК, інформаційні сесії про права, пільги та варіанти служби.

Дискусія

Отримані результати підтверджують і суттєво поглиблюють висновки попередніх досліджень у суміжних областях. Встановлена структура бойових втрат, де дрони-камікадзе, артилерія та керовані авіабомби разом становлять понад дев'яносто відсотків усіх втрат, узгоджується з даними RAND Corporation (2024) щодо трансформації характеру втрат у сучасних конфліктах при масовому застосуванні безпілотних систем [11]. Водночас виявлена нами конкретна питома вага кожного виду ураження на українському театрі воєнних дій є оригінальним результатом, що уточнює загальні тенденції. Висновок про те, що зниження якості мобілізаційного ресурсу є більшою загрозою, ніж його кількісна нестача, підтверджено в попередніх дослідженнях Павловського О.В. (2023) та Черепа В.Л. (2023) [6, 8]. Наше дослідження не лише підтверджує цю тезу, а й кількісно ілюструє її через динаміку індексів втрат і поповнення, що дозволяє перейти від якісної констатації до вимірюваного управлінського індикатора. Концепція системи гнучких строкових контрактів, розроблена Семененком О.М. та Ковалем В.В. [1], набуває в цьому дослідженні додаткового обґрунтування через аналіз поведінкових і небойових втрат: показано, що саме прозорість умов служби і право вибору знижують рівень самовільного залишення частин і дезертирства. Це перегукується з висновками Avis (2023) щодо ролі сприйнятої справедливості мобілізаційного тягаря у формуванні суспільної підтримки [15]. Порівняння мобілізаційних потенціалів України та Росії корелює з аналітикою IISS (2024), однак виявлена нами траєкторія наростаючої асиметрії до 2030 р. є більш песимістичною, ніж більшість наявних прогнозів [13]. Це пояснюється тим, що ми враховуємо комплексний вплив міграції, надлишкової смертності та скорочення частки населення призовного віку, тоді як частина попередніх досліджень спирається переважно на формальний демографічний потенціал. Таким чином, отримані результати не лише підтверджують висновки попередніх досліджень, а й поглиблюють їх, вводячи нові вимірювані параметри та пропонуючи конкретний інструментарій реформування системи комплектування.

Висновки

Мобілізаційна стійкість України у війні на виснаження є багатовимірною стратегічною проблемою. Центральним пріоритетом є системне зниження бойових і небойових втрат, а не механічне нарощування мобілізаційного потоку. Лише збереження кожного підготовленого бійця забезпечує реальну стійкість армії.

Поряд із технологічними заходами (перевага у “кілнеті”, антидронна оборона, SOP) критично важливою є реформа самої системи комплектування. Запровадження системи гнучких строкових контрактів з правом вибору формату служби здатне якісно змінити ставлення суспільства до мобілізації: замість примусу і соціального стресу – усвідомлений вибір громадянина між варіантами з різним рівнем ризику, тривалості та винагороди.

Аналіз за горизонтами 2026–2030 рр. свідчить, що демографічні та ресурсні обмеження наростатимуть, що вимагає якісно нових рішень вже зараз. Реалізація запропонованого комплексу заходів здатна суттєво підвищити мобілізаційну стійкість держави та забезпечити ЗС України достатній людський потенціал для ведення тривалої оборони.

Список використаних джерел

1. Семененко О., Коваль В., Добровольський Ю., Царинник В., Ованесян Р. “Таймлайн”-мобілізація – шлях від примусу до популяризації військової служби в умовах війни: право вибору – спосіб ефективного комплектування людськими ресурсами. *Military Science*. 2024. Vol. 2 № 2. С. 159-179. URL: <https://doi.org/10.62524/msj.2024.2.2.14>.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку: Закон України від 11.04.2024 № 3633-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 15.05.2024 № 19. С. 2. Ст. 78; *Голос України*. 17.04.2024 № 16.

3. Bramsen I. Peace Talks in the Russia-Ukraine War: When, Who, and How. DIVA-Portal, 2025.
4. Russia's War in Ukraine: The Next Chapter. Center for Strategic and International Studies. *CSIS*. 2025.
5. Семененко О., Воронченко І., Москаленко І., Абрамова М., Харитонов К. Методологічний підхід до оцінки здатності національної економіки забезпечити достатній рівень обороноздатності. *Social Development and Security*. 2021. № 11(5). С. 133–145. URL: <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.5.13>.
6. Романченко І. С., Талалай В. Д. Рекомендації щодо удосконалення системи мобілізаційного розгортання Збройних Сил України. *Зб. наук. пр. ЦНДІ ЗС України*. 2017. № 2 (80). С. 51–62.
7. Ministerio de Defensa (Spain). (2025). Ukraine 2024. Is a good war better than a bad peace? PDF Report.
8. Павловський О. В. Результати аналізу чисельності мобілізаційних людських ресурсів України на початок 2023 року. *Зб. наук. пр. ЦНДІ ЗС України*. 2023. № 1 (104). С. 5–14.
9. Соломицький А., Семененко О., Онофрійчук П., Слюсаренко М., Баранов С., Мітченко, С. Прогнозування ризику збройного конфлікту на основі аналізу військових витрат. *Соціальний розвиток і безпека*. 2022. № 12 (1). С. 164–174. URL: <https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.1.15>.
10. The Talks That Could Have Ended the War in Ukraine. *Foreign Affairs*. 2024.
11. Lessons from the Battlefield: Drone Warfare and Casualty Dynamics in Modern Conflict. *RAND Corporation*. 2024. RAND Research Report.
12. Watling J., Reynolds N. Meatgrinder: Russian Tactics in the Second Year of Its Invasion of Ukraine. *Royal United Services Institute (RUSI)*. 2023. Special Report.
13. International Institute for Strategic Studies (IISS). *The Military Balance 2024*. London : Routledge, 2024.
14. Kofman M., Lee R. Not Built for Purpose: The Russian Military's Ill-Fated Force Design. *War on the Rocks*, 2023.
15. Avis W. R. Public Support for Military Recruitment and Conscription in Conflict Settings. K4D Helpdesk Report. 2023. Institute of Development Studies.
16. NATO Support and Procurement Agency: Lessons Learned from Ukraine. *NATO*. 2024. NSPA Report.
17. Giles K. Russian Mobilization and Manpower: Capacity, Constraints and Consequences. Chatham House Research Paper, 2024.
18. Череп В. Л. Якісні характеристики мобілізаційного ресурсу України в умовах збройного конфлікту. *Зб. наук. пр. ЦНДІ ЗС України*. 2023. № 2 (105). С. 15–26.
19. Баргилевич А., Кириленко В., Павлюк О., Войтко О., Дідиченко, В. Обґрунтування перспективної системи мобілізації України: планування людського ресурсу в умовах кризових ситуацій. *Military Science*. 2026. № 3(4). С. 40-57. URL: <https://doi.org/10.62524/msj.2025.3.4.3>.
20. Biddle S. Causes of Attrition in Modern Warfare: Firepower, Terrain, and Force Design. *Journal of Strategic Studies*, 2023. № 46 (4). P. 712–745.
21. McFate S. The Logic of Attrition: Why Wars of Exhaustion Are Won or Lost Before the First Battle. *Parameters: US Army War College Quarterly*. 2024. № 54 (1).
22. Колесніков В. О., Романченко І. С. Оцінка мобілізаційного потенціалу держави в умовах збройної агресії: методологічний аспект. *Наука і оборона*. 2022. № 3. С. 3–11.

References

1. Semenenko, O., Koval, V., Dobrovolskyi, Yu., Tsarynyk, V., & Ovanesian, R. (2024). "Taimlain"-mobilizatsiia – shliakh vid prymusu do populiaryzatsii viiskovoi sluzhby v umovakh viiny: pravo vyboru – sposib efektyvnoho komplektuvannia liudskymy resursamy ["Timeline" mobilization – the path from coercion to popularization of military service in wartime: the right to choose – a way of effective recruitment of human resources]. *Military Science*, 2, 2, 159-179. Retrieved from: <https://doi.org/10.62524/msj.2024.2.2.14> [in Ukrainian].
2. On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding Certain Issues of Military Service, Mobilization and Military Registration: Law of Ukraine № 3633-IX (2024, April 11). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 19, 2, 78; *Holos Ukrainy*, 16 [in Ukrainian].
3. Bramsen, I. (2025). Peace Talks in the Russia-Ukraine War: When, Who, and How. DIVA-Portal.
4. CSIS. (2025). Russia's War in Ukraine: The Next Chapter. Center for Strategic and International Studies.
5. Semenenko, O., Voronchenko, I., Moskalenko, I., Abramova, M., & Kharytonov, K. (2021). Metodolohichni pidkhid do otsinky zdatnosti natsionalnoi ekonomiky zabezpechyty dostatnii riven obronozdatnosti [Methodological approach to assessing the ability of the national economy to provide a sufficient level of defense capability]. *Social Development and Security*, 11(5), 133–145. Retrieved from: <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.5.13> [in Ukrainian].
6. Romanchenko, I. S., & Talalai, V. D. (2017). Rekomendatsii shchodo udoskonalennia systemy mobilizatsiinoho rozghortannia Zbroinykh Syl Ukrainy [Recommendations for improving the system of mobilization deployment of the Armed Forces of Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Tsentralnoho nauково-doslidnoho instytutu ozbroiennia ta viiskovoi tekhniki Zbroinykh Syl Ukrainy*, 2 (80), 51–62 [in Ukrainian].
7. Ministerio de Defensa (Spain). (2025). Ukraine 2024. Is a good war better than a bad peace? PDF Report.

8. Pavlovskiy, O. V. (2023). Rezultaty analizu chyselnosti mobilizatsiinykh liudskyykh resursiv Ukrainy na pochatok 2023 roku [Results of the analysis of the number of mobilization human resources of Ukraine at the beginning of 2023]. *Zbirnyk naukovykh prats Tsentralnoho naukovo-doslidnoho instytutu ozbroiennia ta viiskovoi tekhniky Zbroinykh Syl Ukrainy*, 1 (104), 5–14 [in Ukrainian].
9. Solomytskyi, A., Semenenko, O., Onofriichuk, P., Sliusarenko, M., Baranov, S., & Mitchenko, S. (2022). Prohnozuvannia ryzyku zbroinoho konfliktu na osnovi analizu viiskovykh vytrat [Forecasting the risk of armed conflict based on the analysis of military spending. Social Development and Security]. *Social Development and Security*, 12 (1), 164–174. Retrieved from: <https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.1.15> [in Ukrainian].
10. Foreign Affairs. (2024). The Talks That Could Have Ended the War in Ukraine.
11. Lessons from the Battlefield: Drone Warfare and Casualty Dynamics in Modern Conflict. *RAND Corporation*. 2024. RAND Research Report.
12. Watling, J., & Reynolds, N. (2023). Meatgrinder: Russian Tactics in the Second Year of Its Invasion of Ukraine. *Royal United Services Institute (RUSI)*. Special Report.
13. International Institute for Strategic Studies (IISS). (2024). The Military Balance 2024. London: Routledge.
14. Kofman, M., & Lee, R. (2023). Not Built for Purpose: The Russian Military's Ill-Fated Force Design. War on the Rocks.
15. Avis, W. R. (2023). Public Support for Military Recruitment and Conscription in Conflict Settings. K4D Helpdesk Report. Institute of Development Studies.
16. NATO. (2024). NATO Support and Procurement Agency: Lessons Learned from Ukraine. NSPA Report.
17. Giles, K. (2024). Russian Mobilization and Manpower: Capacity, Constraints and Consequences. Chatham House Research Paper.
18. Cherep, V. L. (2023). Yakisni kharakterystyky mobilizatsiinoho resursu Ukrainy v umovakh zbroinoho konfliktu [Qualitative characteristics of the mobilization resource of Ukraine in conditions of armed conflict]. *Zbirnyk naukovykh prats Tsentralnoho naukovo-doslidnoho instytutu ozbroiennia ta viiskovoi tekhniky Zbroinykh Syl Ukrainy*, 2 (105), 15–26 [in Ukrainian].
19. Barhylevych, A., Kyrylenko, V., Pavliuk, O., Voitko, O., & Didichenko, V. (2026). Obgruntuvannia perspektyvnoi systemy mobilizatsii Ukrainy: planuvannia liudskoho resursu v umovakh kryzovykh sytuatsii [Justification of the prospective mobilization system of Ukraine: human resource planning in crisis situations]. *Military Science*, 3(4), 40-57. Retrieved from: <https://doi.org/10.62524/msj.2025.3.4.3> [in Ukrainian].
20. Biddle, S. (2023). Causes of Attrition in Modern Warfare: Firepower, Terrain, and Force Design. *Journal of Strategic Studies*, 46 (4), 712–745.
21. McFate, S. (2024). The Logic of Attrition: Why Wars of Exhaustion Are Won or Lost Before the First Battle. *Parameters: US Army War College Quarterly*, 54 (1).
22. Kolesnikov, V. O., & Romanchenko, I. S. (2022). Otsinka mobilizatsiinoho potentsialu derzhavy v umovakh zbroinoi ahresii: metodolohichniy aspekt [Assessment of the mobilization potential of the state in conditions of armed aggression: methodological aspect]. *Science and Defense*, 3, 3–11 [in Ukrainian].